

JEL Classification: H 72, H 74, I 00

Дорош Вікторія, к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-4111-9337>
viktoriia_dorosh@lutsk-ntu.com.ua

Московчук Алла, к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-8355-0846>
a.moskovchuk@lutsk-ntu.com.ua

Viktoriia Dorosh,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-4111-9337>
viktoriia_dorosh@lutsk-ntu.com.ua
Alla Moskovchuk
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-8355-0846>
a.moskovchuk@lutsk-ntu.com.ua

ОБГРУНТУВАННЯ ПАРАДИГМИ ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена ідентифікації складових інфраструктури соціальної сфери, метою функціонування яких є забезпечення повного і всебічного розвитку людини шляхом створення комплексу життєвих благ, необхідних для розширеного відтворення робочої сили.

Теоретичною основою проведеного дослідження стали наукові праці провідних вітчизняних вчених з питань формування інфраструктури соціальної сфери.

У статті зазначається, що соціальна інфраструктура являє собою комплекс галузей, які безпосередньо пов'язані зі створенням загальних умов для відтворення робочої сили і забезпечення нормальної життєдіяльності людей. Ця сфера охоплює освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, пасажирський транспорт і зв'язок, культуру, побутове обслуговування.

Проведене дослідження показало, що науковці висвітлюють певні аспекти щодо виокремлення складових інфраструктури соціальної сфери: 1) соціальну інфраструктуру поділяють на соціально-побутову та соціально-культурну. Соціально-побутова інфраструктура спрямована на забезпечення умов для відтворення людських ресурсів через побутове середовище, задоволення їх потреб через належні умови життя, а соціально-культурна – сприяє відтворенню духовних, інтелектуальних та, значною мірою, фізичних властивостей індивіда, формуванню його як економічно активної особистості, що відповідає певним вимогам суспільства до якості робочої сили; 2) інфраструктура соціальної сфери може мати як «лінійну», так і «точкову» будову. Лінійна інфраструктура формується на базі мережі залізничних, автомобільних доріг, зв'язку, лінії електропередачі і т. ін., а точкова включає самі об'єкти, зокрема школи, лікарні, театри і т.п.; 3) інфраструктура соціальної сфери включає функціональну та територіальну складову. Функціональна складова відображає склад та співвідношення груп об'єктів, що виконують певні функції в господарському комплексі, а територіальна структура стосується різних форм просторового зосередження об'єктів та їхніх територіальних об'єднань.

У статті систематизовано об'єкти інфраструктури щодо компонент соціально-побутової та соціально-культурної інфраструктури соціальної сфери, визначено основні її складові: суб'єкт – особа, група осіб, яким належить активна роль у конкретному процесі; об'єкт – окрема одиниця господарського призначення; послуга – продукт діяльності суб'єктів господарювання, що виражається в корисному ефекті – задоволення потреби суб'єкта.

Результати дослідження можуть бути корисними в процесі розробки науково-обґрунтованих рекомендацій щодо формування інфраструктури соціальної сфери регіонів України.

Ключові слова: соціальна сфера, інфраструктура соціальної сфери, соціально-культурна інфраструктура, соціально-побутова інфраструктура

JUSTIFICATION OF THE PARADIGM FOR THE FORMATION OF THE INFRASTRUCTURE OF THE SOCIAL SPHERE IN UKRAINE

The article is devoted to the identification of the components of the infrastructure of the social sphere, the purpose of which is to ensure the full and comprehensive development of a person through creation of complex of life benefits necessary for the expanded reproduction of the workforce.

The theoretical basis of the conducted research was the scientific works of leading domestic scientists on the formation of social sphere infrastructure.

The article states that the social infrastructure is a complex of industries that are directly related to the creation of general conditions for the reproduction of the labor force and ensuring the normal life of people. This area covers education, health care, housing and communal services, passenger transport and communication, culture, household services.

The conducted research showed that scientists highlight certain aspects of distinguishing the components of the infrastructure of the social sphere: 1) social infrastructure is divided into social-household infrastructure and socio-cultural infrastructure. The social-household infrastructure is aimed at ensuring the conditions for the reproduction of human resources through the living environment, meeting their needs through proper living conditions, and the socio-cultural infrastructure - contributes to the reproduction of the spiritual, intellectual and, to a large extent, the physical properties of an individual, his formation as an economically active individual, that meets certain requirements of society for the quality of the workforce; 2) the infrastructure of the social sphere can have both a «linear» and a «point» structure. Linear infrastructure is formed on the basis of a network of railways, highways, communications, power lines, etc., and point infrastructure includes the objects themselves, in particular, schools, hospitals, theaters, etc.; 3) the infrastructure of the social sphere includes a functional and territorial component. The functional component reflects the composition and ratio of groups of objects that perform certain functions in the economic complex, and the territorial structure refers to various forms of spatial concentration of objects and their territorial associations.

The article systematizes the objects of infrastructure in relation to the components of the social-household and socio-cultural infrastructure of the social sphere, its main components are defined: the subject is a person or a group of persons who have an active role in a specific process; object - a separate unit of economic purpose; a service is a product of the activity of economic entities, which is expressed in a useful effect - the satisfaction of the subject's needs.

The results of the study can be useful in the process of developing scientifically based recommendations regarding the formation of the infrastructure of the social sphere of the regions of Ukraine.

Keywords: social sphere, social sphere infrastructure, social and cultural infrastructure, social and household infrastructure

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Задоволення потреб людини здійснюється через ефективно організовану соціальну інфраструктуру, яка є комплексом галузей економіки, таких як освіта, охорона здоров'я, культура, спорт, житлово-комунальне господарство, торгівля, транспорт тощо. Для розуміння специфіки функціонування соціальної інфраструктури необхідно визначити основні її складові: суб'єкт – особа, група осіб, яким належить активна роль у конкретному процесі; об'єкт – окрема одиниця господарського призначення; послуга – продукт діяльності суб'єктів господарювання, що виражається в корисному ефекті – задоволення потреби суб'єкта [1, с. 204]. Тому дослідження соціальної сфери неможливе без ідентифікації її інфраструктури, тобто сукупності матеріальних об'єктів, які забезпечують загальні умови для нормального функціонування людини в усіх сферах суспільного життя.

Зазвичай, соціальну інфраструктуру поділяють на соціально-побутову та соціально-культурну.

Соціально-побутова інфраструктура спрямована на забезпечення умов для відтворення людських ресурсів через побутове середовище, задоволення їх потреб через належні умови життя, а соціально-культурна – сприяє відтворенню духовних, інтелектуальних та, значною мірою, фізичних властивостей особистості, формуванню її

економічно активної поведінки, що відповідає певним вимогам суспільства до якості робочої сили.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематика дослідження об'єктів соціальної сфери не нова і постійно перебуває у полі зору як економістів-теоретиків, так і практиків, зокрема: Й. Гілецького, Ю. Ніколенко, Л. Ковальської, С. Мочерного, Л. Швайки, А. Ягідки та ін [1, 3-13].

Разом з тим, незважаючи на значний науковий доробок, у якому представлено різноманітні і неоднозначні теоретичні підходи до розуміння суті інфраструктури соціальної сфери, питання структурування її об'єктів досліджені недостатньо. Вбачається доречним систематизація, уточнення і узагальнення переліку об'єктів соціальної сфери, що формують її інфраструктуру.

Цілі статті. Цілями статті є системне дослідження соціальної інфраструктури та складових, що її формують.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Соціальна сфера завжди була важливою для суспільства, а рівень розвитку її інфраструктури є свідченням економічного розвитку країни. Держава, яка за пріоритет визначає соціальну сферу називається соціальною державою.

В Конституції України закріплено, що наша країна «... є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [2, ст. 1]. Так, Україну можна вважати соціальною державою, що підтверджено значною кількістю законодавчо-нормативних документів, які регулюють питання у даній площині та дослідженнями плеяди науковців у цій сфері. Однак зауважимо, що є низка невирішених питань щодо формування інфраструктури соціальної сфери.

Проаналізуємо детальніше елементи соціальної інфраструктури та підходи науковців щодо їх виокремлення.

Так, А. Ягідка, думку якої ми поділяємо включає до соціальної сфери такі галузі соціальної інфраструктури та види діяльності як «...діяльність із забезпечення ефективної зайнятості населення; діяльність з формування доходів членів суспільства; діяльність із соціального забезпечення і захисту громадян; діяльність, що забезпечує споживання, форми і способи їх задоволення; охорона здоров'я; народна освіта; торгівля, громадське харчування та побутове обслуговування; житлово-комунальне господарство; діяльність з екологічного захисту громадян; культура і мистецтво» [3, с. 8].

Л. Швайка у соціальній інфраструктурі виокремлює два рівні галузей: «І рівень - галузі, послуги яких гарантовані громадянам Конституцією й утримуються, в основному, за рахунок коштів бюджету (освіта, охорона здоров'я, культура, мистецтво, фізкультура і спорт); II рівень - галузі, які надають послуги, переважно, на комерційній основі (торгівля, громадське харчування, ЖКГ, побутове обслуговування)» [4].

Соціальна інфраструктура в дослідженнях Ю. Ніколенко охоплює такі галузі: «...охорону здоров'я й фізичну культуру; загальну середню, спеціальну середню, професійно-технічну й вищу освіту, систему підвищення кваліфікації тощо; житлово-комунальне господарство; пасажирський транспорт і зв'язок; побутове обслуговування; культуру й мистецтво» [5].

У працях Й. Гілецького, соціальна інфраструктура формується з двох складових: «по перше, інфраструктура, що задовольняє духовні і фізичні потреби населення і охоплює освіту, культуру, охорону здоров'я та фізичну культуру, туризм і відпочинок; по друге житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, пасажирський транспорт, зв'язок, торгівля і громадське харчування, управління, кредитування та страхування, які покликані забезпечувати матеріальні умови життя населення» [6]. Також автор пропонує об'єднувати взаємопов'язані галузі соціальної інфраструктури у

міжгалузеві комплекси: культурно-освітній, науковий, рекреаційний, соціально-побутовий та ринкової інфраструктури.

«Економічна енциклопедія» за редакції С. Мочерного тлумачить соціальну інфраструктуру у найзагальнішому вигляді і поділяє її на соціально-побутову та соціально-культурну частини. «Соціально-побутова інфраструктура спрямована на створення умов для відтворення людини як біологічної істоти (через побутове середовище), задоволення її потреб у належних умовах життя. Соціально-культурна інфраструктура сприяє відтворенню духовних, інтелектуальних та значною мірою фізичних властивостей індивіда, формуванню його як економічно активної особистості, що відповідає певним вимогам суспільства до якості трудового ресурсу. У складі соціально-побутової інфраструктури розрізняють такі компоненти: житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування населення, торгівля та громадське харчування, пасажирський транспорт і зв'язок для обслуговування населення тощо. Соціально-культурна інфраструктура охоплює охорону здоров'я, рекреаційне господарство, фізичну культуру та спорт, соціальне забезпечення, освіту, культуру та мистецтво, культові споруди тощо» [7, с. 703, 704].

«Соціальна інфраструктура має конкретну територіальну прив'язку і функціонує в межах кожного суспільно-територіального комплексу та зосереджена безпосередньо на території конкретних регіонів, областей, адміністративних районів, міст та сіл і відповідно має певний територіальний таксономічний ранг» [8].

Зауважимо, що інфраструктура соціальної сфери є «складовою господарського комплексу кожної адміністративно-територіальної одиниці, а отже, є і складовою її функціональної та територіальної структур. Функціональна структура відображає склад та співвідношення груп об'єктів, що виконують певні функції в господарському комплексі, а територіальна структура стосується різних форм просторового зосередження об'єктів та їхніх територіальних об'єднань» [9, с. 294]. Зазначимо, що інфраструктура соціальної сфери може мати як «лінійну», так і «точкову» організацію. «Під «лінійною інфраструктурою» розуміємо мережу залізничних, автомобільних доріг, зв'язку, лінії електропередачі і т. ін., а «точкова» містить безпосередньо самі об'єкти, зокрема школи, лікарні, театри і т.д. Застосування такого поділу соціальної інфраструктури можливо на різних рівнях соціальної організації суспільства: на рівні виробничого суб'єкта господарювання в більшому ступені спостерігається точкова інфраструктура, а на рівні економічного регіону – в рівному співвідношенні спостерігається як точкова, так і лінійна інфраструктура» [10].

Інфраструктура соціальної сфери тісно пов'язана з системою розселення – регіональною, обласною, локальною. Система розселення населення має вплив на територіальну форму функціонування соціальної інфраструктури. На окремих територіальних рівнях можна визначити мережу систем розселення у формі агломерації та позаагломераційних районів, що дає можливість більш ефективно розвивати соціальну інфраструктуру з урахуванням територіальної концентрації населення як споживачів різних послуг.

«До територіальних особливостей соціальної інфраструктури відноситься її активна роль у територіальному розвитку або територіальній організації регіонів та їх компонентів (господарства, розселення, і т. д.)» [11, с. 169]. Ураховуючи ієрархічність утворення соціальної інфраструктури, що пов'язана із завданнями суспільного відтворення, її доцільно поділяти на наступні рівні: макро-(державний), мезо-(регіональний), мікро-(локальний).

Проведений аналіз наукових праць показує, що обґрунтовується розбіжний склад соціальної інфраструктури в дослідженнях різних авторів, проте, майже усі згоджуються з виокремленням кількох основних складових: освіта та наука, охорона здоров'я,

житлово-комунальне господарство, культура і мистецтво, торгівля, транспорт і зв'язок, соціальне забезпечення (рис.1).

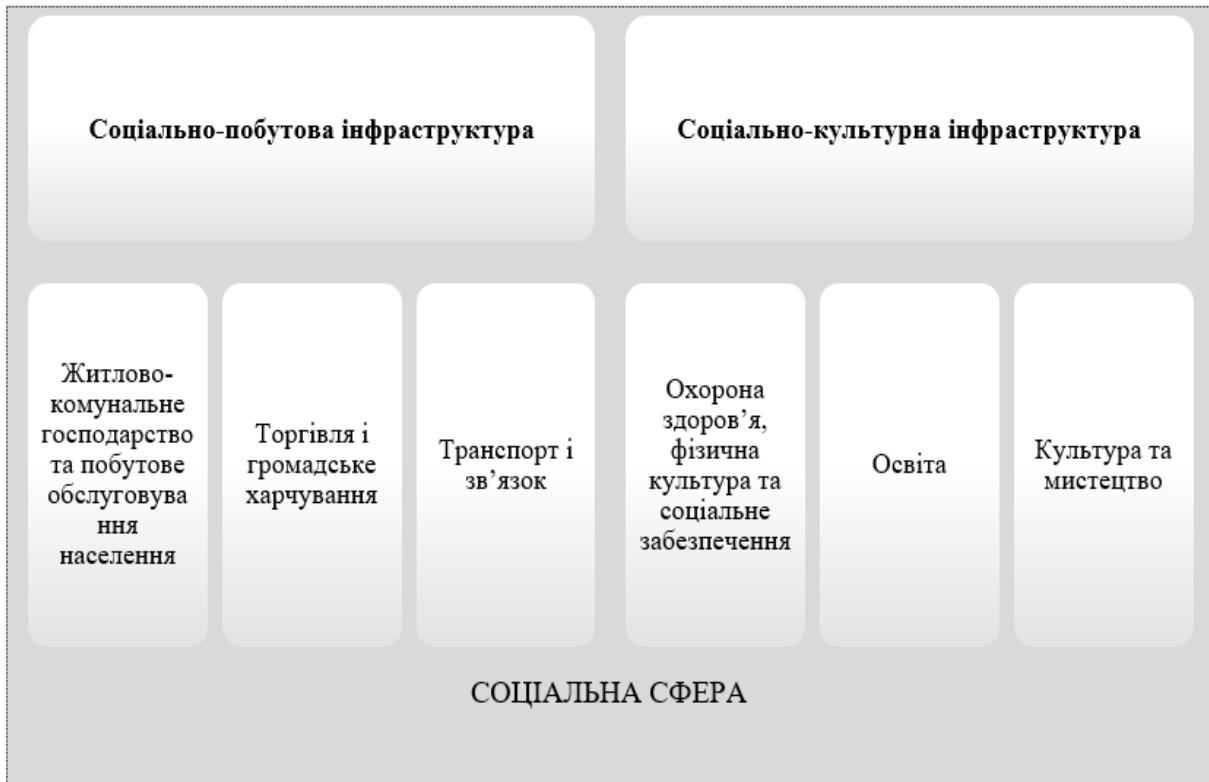

Рисунок 1. Інфраструктура соціальної сфери

Чинне законодавство не надає переліку об'єктів соціальної інфраструктури, що виключає можливість використання загального підходу. Це є серйозним недоліком нормативно-правового поля, усунення якого є необхідним, враховуючи те, що держава бере на себе зобов'язання надання певних видів соціальних послуг, закріплюючи це у Конституції України (табл. 1).

Розвиток соціальної інфраструктури залежить від стану економіки країни та її регіонів. Рівень розвитку економіки в цілому, обумовлює доцільність формування тих чи інших об'єктів соціальної сфери, що мають важливе значення для суспільства і виконання функцій державою. В сучасних умовах виникає необхідність отримання усіма об'єктами інфраструктури соціальної сфери маркетингових, страхових, логістичних, охоронних, аудиторських, юридичних, інформаційних та інших послуг, тому вважаємо за доцільне у структурі соціальної сфери виділити окрему складову – обслуговування об'єктів інфраструктури.

В сучасних умовах виникає необхідність отримання усіма об'єктами інфраструктури соціальної сфери маркетингових, страхових, логістичних, охоронних, аудиторських, юридичних, інформаційних та інших послуг, тому доцільно виділити окрему складову, яка стосуватиметься усіх об'єктів досліджуваної інфраструктури.

Інфраструктура соціальної сфери суттєво впливає на продуктивність праці та розвиток продуктивних сил суспільства. Цьому сприяє зростання освітнього рівня працівників, підвищення кваліфікації кадрів, стимулювання працівників.

Своєю чергою рівень розвитку продуктивних сил і ефективність функціонування виробництва є визначальними факторами у формуванні соціальної інфраструктури і чинниками, що на неї впливають.

Таблиця 1. Об'єкти інфраструктури соціальної сфери*

Соціальна сфера (галузі економіки та види робіт)	Конституція України	Перелік об'єктів, які відносяться до соціальної сфери
Соціально-побутова інфраструктура		
Житлово-комунальне господарство та побутове обслуговування населення	Ст. 48 КУ говорить: „кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло [1, ст.48].	- житлові будинки, гуртожитки для робітників і службовців, здобувачів різних освітніх рівнів (з необхідними підсобними приміщеннями), будинки для людей похилого віку та інвалідів (дорослих і дітей), переобладнані не житлові приміщення у жилі постійного типу; - освоєні та підготовлені території в межах мікрорайону (кварталу) під будівництво житлових будинків, знесення та перенесення існуючих будівель і споруд, відчуження території (розібрання будівель, вивезення сміття, виплата компенсацій, перенесення і перекладання інженерних комунікацій, пересадка зелених насаджень), будівництво нових будівель замість тих, що зносяться, які знаходяться в особистій власності громадян; - упорядковані території в межах мікрорайону (кварталу), включаючи прокладання мереж водопостачання та каналізації, тепло- і газопостачання, зливової каналізації, енергопостачання в обсягах, необхідних для підключення житлових будинків, які споруджуються, до вуличних або магістральних мереж; радіофікація та телефонізація житлових будинків, які споруджуються, в межах мікрорайону для підключення їх до найближчих підстанцій радіотрансляційної мережі та розподільчих шаф телефонної мережі; - мікрорайонні та квартальні трансформаторні підстанції, теплові пункти, котельні, склади для зберігання палива; - благоустроєні території, відведені під будівництво житлових будинків, з виконанням робіт, включаючи роботи по вертикальному плануванню та улаштуванню проїздів по мікрорайону або кварталу (до місця їх приєднання до міських вулиць або магістральних шляхів), улаштуванню тротуарів, ігрових і спортивних майданчиків, дитячих майданчиків, а також робіт по озелененню цієї території; - вбудовані і окремо збудовані приміщення, які пов'язані з обслуговуванням населення щодо експлуатації житлового фонду; - організації з санітарного очищення та прибирання територій, квартир та інших приміщень, ломбарди, похоронні бюро, контори кладовищ, довідкові бюро і комунальні контори з обслуговування і виконання доручень, обліку житлової площі, друкарські бюро, бюро технічної інвентаризації, бюро перекладів; - перенесені житлові будинки (розібрані, перевезені та складані або збудовані на новому місці) із зон затоплення гідроелектростанцій, із районів будівництва залізниць і автомобільних шляхів, з території, відведеної під будівництво підприємств та інших об'єктів, із зони обвалення та розкидання гірничих порід гірничорудних підприємств або санітарної зони металургійних, хімічних і коксохімічних заводів, териконів вугільних шахт та інших підприємств, де запиленість і забрудненість повітря перевищує гранично допустимі норми; - водопровід, каналізація, об'єкти газопостачання і тепlopостачання (районні котельні та магістральні теплові мережі від них, крім тих, що використовуються більш ніж на 50 % на виробничі потреби підприємства), готелі, кемпінги, мотелі, міські мости і набережні, шляхопроводи, берегоукріпні та гідротехнічні об'єкти, водні рятувальні станції, а також організації з навколишнього благоустрою населених місць – наживу і підсіпки території під забудову житлових мікрорайонів, озеленення, санітарного очищення, будівництва міських шляхів, зливової каналізації, об'єктів метрополітену; - пожежні депо (професійної пожежної охорони); - устаткування з газифікації / електрифікації житлового фонду та організації, що забезпечують їх обслуговування; - лазні, душові павільйони, перукарні, підприємства з видачі населенню напрокат предметів культурно-побутового призначення і господарського вжитку, ломбарди, кладовища, крематорії.

Торгівля громадське харчування і	ст. 48 КУ говорить: „кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло [1, ст.48].	<i>роздрібна торгівля:</i> - магазини: спеціалізовані магазини, універмаги, супермаркети, невеликі магазинчики, дискаунти, магазини «викидних цін» (фірмові магазини, незалежні магазини, оптові/складські клуби), суперстори (комбіновані магазини, гіпермаркети), виставкові зали; - розважальні центри; - ринки: стаціонарні – ринки; нестаціонарні – кіоски, павільйони, ятки, торгові автомати; переносні – палатка, намет, лоток, рундук, стенд тощо; розвізні – вагон-магазин, судно-магазин, автомагазин, автофургон, автоцистерна тощо; розносні – корзини, візки тощо.; - об'єкти некапітальної забудови – кіоски, ларі, ларки, палатки, павільйони для сезонного продажу товарів, торговельні автомати; - засоби пересувної мережі – автомагазини, автокафе, авторозвозки, автоцистерни, лавки-автопричепи, візки, спеціальне технологічне обладнання (низькотемпературні лотки-прилавки), розноски, лотки, столики тощо; - торгівля поза магазинами: мобільні засоби пересувної торгівлі; торгові автомати (вендинг); торгівля комівояжерами; торгівля зі складів; продаж поштою; торгівля через Інтернет, телефон, телебачення; торгівля з орендованих кутків, прилавків; ярмарки; <i>громадське харчування:</i> закуочні; кафе; ресторани; бари; їдальні; буфети; кафетерії; постачання готової їжі; підприємства з доставки та з організації споживання продукції і обслуговування споживачів
Транспорт і зв'язок	ст 31. Кожному гарантується тасмниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. ст 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.	- шляхова мережа за усіма видами транспорту: автомобільні шляхи, залізничні лінії; водні і повітряні шляхи; трубопроводи; об'єкти транспортного сервісу: вокзали, станції, аеропорти, порти, термінали; - Рухомий склад: автомобілі, рухомий залізничний склад; морські річкові та повітряні судна; трамваї; тролейбуси; автобуси; - транспортно-логістичні підприємства: транспортні підприємства, експедиторські агенства, логістичні компанії - об'єкти поштового зв'язку національного оператора: відділення поштового зв'язку (стаціонарні, центральні, пересувні, сезонні), доставна дільниця, пересувне відділення поштового зв'язку; поштова скринька; сезонне відділення поштового зв'язку; сельбищна територія, стаціонарне відділення поштового зв'язку, точка присутності, центральне відділення поштового зв'язку; - мережа об'єктів дротового зв'язку у вигляді телефонії та факсимільного зв'язку; - телекомунікаційні мережі: мережа доступу, магістральна мережа, інформаційний центр; - мережа супутникового зв'язку; - мережа цифрового транкінгового зв'язку
Соціально-культурна інфраструктура		
Охорона здоров'я, фізична культура та соціальне забезпечення	ст. 27 передбачає, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Відповідно до цього, кожен має право захищати своє життя і здоров'я, а обов'язком держави, відповідно, є захист життя кожної людини [1, ст.27].	- дільничні, районні, центральні районні, міські, центральні міські, обласні, республіканські лікарні, медично-санітарні частини, які мають стаціонар; лікарні на водному транспорті (центральні басейнові, басейнові, портові, лінійні); клініки ЗВО, клініки науково-дослідних закладів; лікарні на залізничному транспорті (центральні, шляхові, відділкові, вузлові, лінійні); госпіталі; міські лікарні швидкої медичної допомоги; станції санітарної авіації (самостійні); інфекційні, психіатричні, туберкульозні, офтальмологічні, наркологічні, психоневрологічні, фізіотерапевтичні відновлювального лікування та інші спеціалізовані лікарні (для дорослих і дітей); - лепрозорії;

	ст. 28 забезпечує кожному право на повагу до його гідності, що також є не менш важливим [1, ст.28]. ст. 49 забезпечує кожному право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування... Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя. [1, ст.49] ст 46. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.	- лікувально-фізкультурні, шкіро-венерологічні, онкологічні, протитуберкульозні, психоневрологічні, трахоматозні, протизобні, кардіологічні, наркологічні диспансери; - міські, дитячі міські, центральні районні поліклініки (включаючи стоматологічні, в тому числі і дитячі та фізіотерапевтичні); медично-санітарні частини, які не мають стаціонару; поліклініки на водному транспорті (центральні басейнові, басейнові, портові, лінійні); поліклініки на залізничному транспорті (центральні, шляхові, відділкові, вузлові, лінійні); амбулаторії, лінійні амбулаторії на залізничному транспорті; косметологічні лікувальні, здоровпункти, фельдшерсько-акушерські пункти; - станції швидкої та невідкладної медичної допомоги, станції переливання крові; - пологові будинки, будинки дитини, будинки матері і дитини, молочні кухні; - санаторії, санаторії-профілакторії, пансіонати з лікуванням, курортні поліклініки, бальнеологічні лікувальні заклади, грязелікувальні заклади, спеціалізовані санаторні піонерські табори цілорічної дії; - міські, обласні, республіканські, районні санітарно-епідеміологічні станції; санітарно-епідеміологічні станції цивільної авіації, санітарно-епідеміологічні станції на водному транспорті (басейнові, портові, лінійні), санітарно-епідеміологічні станції на залізничному транспорті (центральні, шляхові, відділкові, вузлові, лінійні); дезінфекційні станції, протичумні станції, протичумні станції на залізничному транспорті; ізоляційно-пропускні і карантинні пункти; - будинки санітарної освіти; - бюро судово-медичної експертизи; - аптеки; - табори, будинки відпочинку, пансіонати без лікування та інші установи відпочинку; - туристські готелі, бази, мотелі, кемпінги, екскурсійні бюро та бюро подорожей, заклади з організації міжнародного туризму; - стадіони, палаци спорту, спеціалізовані і комплексні спортивні зали, манежі, велотреки, штучні водні басейни і катки, стрільбища, тири (стенди), спортивні бази (включаючи альпіністські бази і бази з використання (прокату) спортивного інвентарю і обладнання; спортивні, кінноспортивні, авіаспортивні, стрілково-спортивні, спортивно-технічні, шахово-шашечні клуби, автмотоклуби, водні станції, дитячі спортивні школи, школи вищої спортивної майстерності, спортивні школи олімпійського резерву, мотодроми, картодроми, кордодроми, школи службового собаківництва; - будинки-інтернати для людей похилого віку та інвалідів (дорослих і дітей), дитячі будинки сімейного типу.
Освіта	ст. 53 Конституції України передбачає, що кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі [1, ст.53].	- академії (учбові), університети, інститути, консерваторії та інші учбові заклади (включаючи заочні), закінчення яких дає вищу освіту; - коледжі, училища - медичні, музичні, театральні, хореографічні, мореплавні, педагогічні та інші училища, а також інші учбові заклади (включаючи заочні), закінчення яких дає середню спеціальну освіту; - училища і коледжі професійно-технічні і технічні, підготовчі відділення ЗВО; - загальноосвітні навчальні заклади: I ступеня – початкова школа (1-4 клас), II ступеня – основна школа (5 – 9 клас); III ступеня – старша школа (10 – 11 клас). Залежно від спеціалізації (або її відсутності) в Україні діють такі типи шкіл: школа I-III ступеня (звичайна, без спеціалізації); спеціалізована школа (школа-інтернат) I-III ступеня з поглибленим вивченням окремих предметів і курсів; гімназія (гімназія-інтернат) – навчальний заклад II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю; колегіум (колегіум-інтернат) – навчальний заклад II-III ступенів філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілю; ліцей (ліцей-інтернат) – навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням і допрофесійної підготовкою (може надавати освітні послуги II ступеня, починаючи з 8 класу); - освітні заклади для дітей з особливими потребами: школа-інтернат I-III ступеня – навчальний заклад із частковим або повним утриманням за рахунок держави дітей, які потребують соціальної допомоги; спеціальна школа (школа-інтернат) I-III ступеня – навчальний заклад для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; санаторна школа (школа-інтернат) I-III ступеня – навчальний заклад з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування; школа соціальної реабілітації – навчальний заклад для дітей, які потребують особливих умов виховання (окремо для дівчаток і хлопчиків); вечірня (змінна) школа II-III ступеня – навчальний заклад для громадян, які не мають можливості навчатися у

		школах з денною формою навчання; навчально-реабілітаційний центр – навчальний заклад для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними проблемами розвитку; - заклади підвищення кваліфікації; - дитячі садки, дитячі ясла-садки, ясла.
Культура і мистецтво	ст 11. Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. ст 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.	- бібліотеки, бібліотеки-читальні, пересувні бібліотеки та самостійні пересувні бібліотечні фонди (крім бібліотек, віднесених до закладів, які ведуть науково-дослідну роботу); - фільмотеки та фонотеки обласні, районні; - музеї: архітектури, побуту, геологічні, науково-природничі, краєзнавчі, мистецтвознавчі (художні, образотворчого мистецтва, літературні, картинні галереї), політехнічні та інші (крім музеїв, які відносяться до наукових закладів); - промислові, будівельні, сільськогосподарські та інші виставки; - палаци та будинки культури, клуби стаціонарні і пересувні (автоклуби, клуби-вагони, плавучі культбази та ін.); будинки архітекторів, акторів, лікарів, журналістів, кіно, літераторів, композиторів, вчених, туристів, народної творчості, техніки, вчителів та ін.; екскурсійні бюро, планетарії; - палаци і будинки молоді та школярів, будинки художнього виховання дітей, станції юних техніків і юних натуралістів та інші дитячі позашкільні заклади, дитячі музичні, художні і хореографічні школи (крім середніх); - парки культури і відпочинку, пересувні міські атракціони; - ботанічні сади, зоопарки, стаціонарні і пересувні звіринці (крім віднесених до наукових); - редакції телебачення і радіомовлення, міські редакції радіомовлення, радіотелецентри, телевізійні технічні центри, будинки радіомовлення і звукозапису та ін; - пам'ятки архітектури, історії та культури; - книжкові палати (крім віднесених до наукових установ); - театри (стаціонарні і пересувні) опери і балету, музичної комедії (оперети), музично-драматичні, драматичні, дитячі, юного глядача, лялькові та ін. театри; - кінотеатри та інші стаціонарні кіноустановки, кінопересувні установки; - філармонії, концертні об'єднання, оркестри, естрадні колективи, хори, капели, ансамблі танцю, пісні і танцю; мюзик-холи, народні музичні колективи; художні та музичні колективи радіомовлення і телебачення; - цирки (стаціонарні та пересувні), циркові колективи; - постійні студії та майстерні образотворчого мистецтва; - об'єднання, дирекції, контори та інші організації з управління видовищними закладами, об'єднання театральних кас, об'єднання дирекцій кінотеатрів.

**сформовано автором з використанням 1, 12, 13, 14*

Водночас, низький рівень розвитку соціальної інфраструктури спричиняє погіршення демографічної ситуації у регіонах: зростання смертності населення, зниження рівня народжуваності, відтік населення і, зокрема, молоді працездатного віку.

Висновки. З огляду на проведені дослідження можна зробити висновок, що соціальна сфера України в сучасних умовах має розгалужену інфраструктуру з мережею об'єктів, що її формують. У наукових працях обґрунтовується неоднаковий склад соціальної інфраструктури, проте у переважній більшості із них автори виділяють такі основні елементи: освіта та наука, охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство, культура і мистецтво, торгівля, транспорт і зв'язок, соціальне забезпечення.

Базуючись на напрацюваннях науковців та нормативно-законодавчих документах у статті систематизовано об'єкти інфраструктури щодо компонент соціально-побутової та соціально-культурної інфраструктури соціальної сфери, визначено основні її складові: суб'єкт – особа, група осіб, яким належить активна роль у конкретному процесі; об'єкт – окрема одиниця господарського призначення; послуга – продукт діяльності суб'єктів господарювання, що виражається в корисному ефекті – задоволення потреби суб'єкта.

Результати дослідження можуть бути корисними в процесі розробки науково-обґрунтованих рекомендацій щодо формування інфраструктури соціальної сфери регіонів України.

Авторські внески

Концептуалізація: Дорош Вікторія
Зберігання даних: Дорош Вікторія
Формальний аналіз: Дорош Вікторія
Придбання фінансування: Дорош Вікторія
Розслідування: Дорош Вікторія
Методика: Дорош Вікторія
Адміністрація проекту: Московчук Алла
Ресурси: Дорош Вікторія
Нагляд: Московчук Алла
Підтвердження: Дорош Вікторія
Візуалізація: Дорош Вікторія
Написання: Московчук Алла

Список бібліографічного опису:

1. Кінаш, І. П. Суть та зміст поняття «соціальна інфраструктура // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 2. – Т.1. – С. 202-204.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.09.2022)
3. Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 212 с.
4. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: навчальний посібник – URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-82.html> (дата звернення: 08.09.2022)
5. Ніколенко Ю.В. Основи економічної теорії: підручник. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 540с – URL: <https://www.ebk.net.ua/Book/OsnEkTeor/zmist.htm> (дата звернення: 25.09.2022)
6. Гілецький Й. П. Географія України. Соціально-економічна з основами теорії. Підручник для 9 класу. – Львів: БНТЛ, 2001. – 160 с. – URL: https://geoknigi.com/book_view.php?id=423 (дата звернення: 25.09.2022)
7. Економічна енциклопедія : [у 3 т.]. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002 / голова редакційної ради : Гаврилишин Б. Д. (голова) [та ін.]. Т. 1 / [відп. ред. Мочерний С. В. та ін.]. – 2002. – 864 с.
8. Ковальська, Л. Л., Салівончик О. М. Чинники формування соціальної інфраструктури регіону. – URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekfor/2011_3/15.pdf (дата звернення: 08.09.2022)
9. Спіфанов А. О., Мінченко М. В., Дадашев Б. А. Управління регіоном : навчальний посібник. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 361 с.
10. Пігуль, Н. Г. Соціальна інфраструктура: функціональне призначення та особливості розвитку // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 16. – № 1. – С. 117-122. – ISSN 1993-0259. – URL: file:///C:/Users/nika_/Downloads/493-3459-1-PB-4.pdf (дата звернення: 08.09.2022)

11. Салівончик О. М. Механізм удосконалення територіальної організації соціальної інфраструктури // Економічні науки. - Серія «Регіональна економіка». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. - Випуск 8 (31). Частина 2. - Луцьк, 2011. - С. 167-172.
12. Лист Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 09.11.2012 р. № 7/15-18193 URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=51096 (дата звернення: 08.09.2022)
13. Балджи М. Д., Однолько В. О. Економіка та організація торгівлі: навчальний посібник. - К. : ФОП Гуляєва В.М., 2021. 344 с.
14. Наказ Міністерства інфраструктури України від 28 листопада 2013 року № 959 «Розміщення мережі об'єктів поштового зв'язку національного оператора» - URL: <https://www.ukrposhta.ua/ua/rozmishchennia-merezhi-obiektiv-poshtovoho-zv'язku-natsionalnoho-operatora> (дата звернення: 08.09.2022)

References

1. Kinash, I. P. Sut ta zmist poniattia «sotsialna infrastruktura // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. - 2012. - № 2. - Т.1. - С. 202-204.
2. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. 254k/96-VR - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 08.09.2022)
3. Iahodka A. H. Sotsialna infrastruktura i polityka: navch. posibnyk. - K.: KNEU, 2000. - 212 s.
4. Shvaika L. A. Derzhavne rehuliuвання ekonomiky: navchalnyi posibnyk - URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-82.html> (data zvernennia: 08.09.2022)
5. Nikolenko Yu. V. Osnovy ekonomichnoi teorii: pidruchnyk. - Kyiv: TsUL, 2003. - 540s - URL: <https://www.ebk.net.ua/Book/OsnEkTeor/zmist.htm> (data zvernennia: 25.09.2022)
6. Hiletskyi Y. P. Neohrafiia Ukrainy. Sotsialno-ekonomichna zosnovamy teorii. Pidruchnyk dlia 9 klasu. - Lviv: VNTL, 2001. - 160 s. - URL: https://geoknigi.com/book_view.php?id=423 (data zvernennia: 25.09.2022)
7. Ekonomichna entsyklopediia : [u 3 t.]. - Kyiv : Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 2002 / holova redaktsiinoi rady : Havrylyshyn B. D. (holova) [ta in.]. T. 1 / [vidp. red. Mochernyi S. V. ta in.]. - 2002. - 864 s.
8. Kovalska, L. L., Salivonchuk O. M. Chynnyky formuvannia sotsialnoi infrastruktury rehionu. - URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekfor/2011_3/15.pdf (data zvernennia: 08.09.2022)
9. Iepifanov A. O., Minchenko M. V., Dadashev B. A. Upravlinnia rehionom : navchalnyi posibnyk. - Sumy : DVNZ «UABS NBU», 2008. - 361 s.
10. Pihul, N. H. Sotsialna infrastruktura: funktsionalne pryznachennia ta osoblyvosti rozvytku // Ekonomichnyi analiz : zb. nauk. prats / Ternopil'skyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet; redkol. : V. A. Derii (holov. red.) ta in. - Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr Ternopils'koho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu «Ekonomichna dumka», 2014. - Tom 16. - № 1. - S. 117-122. - ISSN 1993-0259. - URL: file:///C:/Users/nika_/Downloads/493-3459-1-PB-4.pdf (data zvernennia: 08.09.2022)
11. Salivonchuk O. M. Mekhanizm udoskonalennia terytorialnoi orhanizatsii sotsialnoi infrastruktury // Ekonomichni nauky. - Seriia «Rehionalna ekonomika». Zbirnyk naukovykh prats. Luts'kyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet. - Vypusk 8 (31). Chastyna 2. - Luts'k, 2011. - S. 167-172.
12. Lyst Ministerstva rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy vid 09.11.2012 r. № 7/15-18193 URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=51096 (data zvernennia: 08.09.2022).
13. Baldzhy M. D., Odnolko V. O. Ekonomika ta orhanizatsiia torhivli: navchalnyi posibnyk. - K. : FOP Hul'iaieva V. M., 2021. 344 s.
14. Nakaz Ministerstva infrastruktury Ukrainy vid 28 lystopada 2013 roku № 959 «Rozmishchennia merezhi obiektiv poshtovoho zv'язku natsionalnoho operatora» - URL: <https://www.ukrposhta.ua/ua/rozmishchennia-merezhi-obiektiv-poshtovoho-zv'язku-natsionalnoho-operatora> (data zvernennia: 08.09.2022)

Дата подання публікації 10.10.2022р.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-4-2>